

Vatandaşlık Geliri: Teoriler, Konsensüsler ve Uygulama Örnekleri Işığında Karşılaştırmalı Bir Analiz¹

Hasan Erkan Anlar² & Uğur Yasin Asal³

Öz

Teknolojik gelişmeler ve değişen istihdam yapısı karşısında alternatif bir sosyal politika aracı olarak öne çıkan Vatandaşlık Geliri kavramı bu makalenin odak noktasını oluşturmaktadır. Geleneksel sosyal güvenlik sistemlerinin yetersiz kaldığı günümüzde, radikal bir reform önerisi olan Vatandaşlık Gelirinin kapsamlı bir analizi hedeflenmektedir. Makale Vatandaşlık Gelirinin yoksulluk, işsizlik, sağlık, gelir dağılımı ve sosyal refah alanlarındaki etkinliğini, teorik arka planını ve farklı ekonomik düşünce okullarının yaklaşımlarını, Finlandiya, Hindistan ve Kenya'daki uygulama sonuçlarını ve bu sonuçların karşılaştırmalı analizini yapmayı amaçlamaktadır. Araştırma nitel yöntem kullanılarak literatür taraması ve çoklu vaka analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde akademik makaleler, resmi raporlar, kitaplar ve araştırma kuruluşlarının web siteleri incelenmiştir. Çalışmanın orijinalliği Vatandaşlık Gelirini hem teorik düzeyde (liberalizm, neoliberalizm, Keynesyen teori, merkezi planlama ve Neo-Marksizm) hem de pratik uygulamalar açısından bütüncül bir perspektifle ele almasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Washington Konsensüsü, Post-Washington Konsensüsü, Pekin Konsensüsü, Barselona Konsensüsü ve Cornwall Konsensüsü gibi ekonomik politika yaklaşımlarının analizi ile kavramın küresel ekonomi politikaları içindeki konumunu belirlemektedir. Araştırma sonuçları Vatandaşlık Gelirinin yüksek gelirli ülkelerde refah ve yaşam kalitesini artırma, düşük ve orta gelirli ülkelerde ise daha geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal faydalar sağlama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma Vatandaşlık Geliri literatürüne farklı teorik yaklaşımların ve uygulama örneklerinin karşılaştırmalı analizini sunarak katkıda bulunmakta ve gelecekteki araştırmalar için kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık Geliri, Sosyal Politika, Finlandiya, Hindistan, Kenya

Universal Basic Income: A Comprehensive Analysis in Light of Theories, Consensuses, and Case Studies

Abstract

In response to technological disruption and evolving employment patterns, Universal Basic Income has emerged as a compelling policy alternative, which this article critically examines. In today's world where traditional social security systems prove inadequate, this study aims to provide a comprehensive analysis of Universal Basic Income as a radical reform proposal. The study aims to examine the effectiveness of Universal Basic Income in areas such as poverty, unemployment, health, income distribution and social welfare, its theoretical background and approaches of different schools of economic thought, implementation results and comparative analysis of these results. The research employs qualitative methodology, utilizing literature review and multiple case study analysis. The data collection process involved examining academic articles, official reports, books and research institution websites. The originality of the study lies in its holistic approach to Universal Basic Income, examining it both at the theoretical level (liberalism, neoliberalism, Keynesian theory, central planning, and Neo-Marxism) and through practical implementations (cases of Finland, India, and Kenya). Furthermore, it determines the concept's position within global economic policies by analysing economic policy

¹ Bu makale 'Vatandaşlık Geliri: Teoriler, Konsensüsler ve Uygulama Örnekleri Işığında Karşılaştırmalı Bir Analiz' başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tez Aşaması Öğrencisi, e-posta: hasananlar@gmail.com, ORCID: 0009-0006-0519-8898

³ Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: uyasal@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1567-9186

approaches including the Washington Consensus, Post-Washington Consensus, Beijing Consensus, Barcelona Consensus, and Cornwall Consensus. Research findings indicate that Universal Basic Income has the potential to improve welfare and quality of life in high-income countries while providing broader economic and social benefits in low and middle-income countries. This study contributes to the Universal Basic Income literature by providing a comparative analysis of different theoretical approaches and implementation examples, establishing a comprehensive framework for future research.

Keywords: Universal Basic Income, Social Policy, Finland, India, Kenya

Giriş

Günümüz dünyasında toplumsal eşitsizlikler, işsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlikler başlıca sosyoekonomik sorunlar arasında yer almaktadır. Geleneksel sosyal yardım programları ve mevcut ekonomik politikalar bu sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Özellikle üretimde sağlanan verimlilik artışları, dijitalleşme ve otomasyonun yaygınlaşması ile küresel işsizlik sorununun derinleşeceği öngörülmektedir. Bu bağlamda ‘Vatandaşlık Geliri’ (Evrensel Temel Gelir) kavramı alternatif bir sosyal politika aracı olarak tartışılmaya başlanmıştır.

Ancak Vatandaşlık Gelirinin farklı sosyoekonomik bağlamlardaki etkileri, uygulanabilirliği ve sonuçları hakkında kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu makale Vatandaşlık Geliri uygulamalarının Finlandiya, Hindistan ve Kenya örneklerinde incelenmesi yoluyla bu politikanın farklı gelişmişlik düzeylerindeki ülkelerde nasıl sonuçlar doğurduğunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda vatandaşlık geliri kavramının teorik arka planını ve çeşitli ekonomik düşünce okullarının bu kavrama yaklaşımlarını da ele alarak kapsamlı bir çerçeve sunacaktır.

Bu çalışmayla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

1. Vatandaşlık Geliri farklı sosyoekonomik bağlamlarda (Finlandiya, Hindistan ve Kenya örneklerinde) yoksullukla mücadele, işsizlik, sağlık, gelir dağılımını iyileştirme ve sosyal refahı artırma gibi konularda ne ölçüde etkili bir araç olabilir?
2. Vatandaşlık Gelirinin teorik arka planı nedir ve farklı ekonomik düşünce okulları (klasik liberalizm, neoliberalizm, Keynesyen teori, merkezi planlama ve neo-Marksizm) bu kavrama nasıl yaklaşmaktadır?
3. Finlandiya, Hindistan ve Kenya'daki Vatandaşlık Geliri uygulamalarının sonuçları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Makalenin araştırma tasarımında ilk sırada literatür taraması bulunmaktadır. Teoriler, konsensüsler, Vatandaşlık Geliri ve ülkelerdeki vaka analizleri incelenmiştir. Teori ve konsensüsler ile temel oluşturulmuş ve daha sonra bu temel Vatandaşlık Geliri ile ilişkilendirilmiştir. Sonrasında vaka analizleri seçimi yapılarak çoklu vaka analizi ile devam edilmiştir. Finlandiya, Hindistan ve Kenya'daki Vatandaşlık Geliri uygulamaları ayrı vakalar olarak ele alınmış, her biri kendi bağlamında incelenmiş ve daha sonra karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır.

Bu makale için nitel bir araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Konuyu derinlemesine incelemek, teorik arka planı anlamak ve 3 farklı ülkenin deneyimlerini analiz etmek için nitel yaklaşım en uygun yöntem olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım konunun karmaşık doğasını

ve çok boyutlu etkilerini kapsamlı bir şekilde ele alınmasına olanak sağlamıştır. Veri toplama sürecinde ilk önce Google Akademik üzerinden ilgili makale ve kitaplar tespit edilmiştir. Daha sonra üniversite kütüphanesinin geniş veri tabanı imkanlarından yararlanarak konuda en önemli yayınlara ulaşılmıştır. Finlandiya konusunda güvenilir resmi raporlar, Hindistan ve Kenya'daki deneylerinde ise araştırma kuruluşlarının web siteleri de dahil olmak üzere Vatandaşlık Geliri deneylerinin raporları ve bu konuda mevcut olan akademik makaleler incelenmiştir. Dünya Bankası yayınları da incelenmiş, Vatandaşlık Geliri ve ekonomi teorileri üzerine yazılmış eserler üzerinde okumalar yapılmıştır.

Çalışma ikincil verilerin analizine dayanmaktadır. Kullanılan tüm kaynaklar uygun şekilde alıntılanmış ve etik kullanım ilkelerine uyulmuştur. Birincil veri toplama imkanının olmaması sınırlardan ilkidir. Ancak en önemli sınırlama vaka çalışmalarının her birinde ölçülmek istenen parametrelerin önemli bölümünün diğer çalışmalardan farklı olmasıdır. Aynı ya da benzer olan parametrelerde bile farklı ölçüm yöntemleri, farklı ölçüm şirketleri, farklı zaman aralıkları kullanılmıştır. Bu nedenle birbirleri ile karşılaştırmayı ve bu karşılaştırmalardan anlam çıkarmayı zorlaştıran bir durum ile karşılaşılacaktır. Buna rağmen çalışmalar sonrası ortaya çıkan trendlerin ve etki alanlarının genel anlamda analizi yapılabilmüş ve tatmin edici değerlendirmelere ulaşılabilmıştır.

Araştırmanın temel bulguları Vatandaşlık Gelirinin farklı sosyoekonomik bağlamlarda farklı etkiler yarattığını göstermektedir. Finlandiya'da refah ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler gözlemlenirken, Hindistan ve Kenya'da daha geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal faydalar tespit edilmiştir. Özellikle psikolojik refah üzerindeki olumlu etkiler tüm bağlamlarda tutarlı bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltma, temel yaşam standartlarını iyileştirme ve sosyal adaleti teşvik etme potansiyeline sahip yenilikçi bir sosyal politika aracı olduğunu göstermektedir.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından birinci bölümde teoriler ve tarihsel gelişimleri ele alınmakta, ikinci bölümde konsensüsler açıklanarak analizleri yapılmakta, üçüncü bölümde Vatandaşlık Gelirinin tanımı ve teorik arka planı incelenmekte, dördüncü bölümde ülke uygulamaları analiz edilmekte ve son bölümde karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmaktadır. Liberalizm, Neoliberalizm, Keynesyen teori, merkezi planlama ve Neo-Marksizm gibi temel ekonomik teorilerin incelenmesi ile başlayan makalede bu teorilerin seçilmesinin birkaç önemli nedeni vardır. Öncelikle bu teoriler 17. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar uzanan geniş bir zaman diliminde ekonomik düşüncenin evrimini temsil etmekte ve modern ekonomi politikalarını şekillendiren başlıca akımları oluşturmaktadır. Ayrıca teorilerin her biri devlet-piyasa ilişkisine, gelir dağılımına ve sosyal refaha farklı yaklaşımlar sunmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar Vatandaşlık Geliri kavramının değerlendirilmesinde kritik öneme sahiptir. Yine bu teoriler Finlandiya (gelişmiş ekonomi), Hindistan (gelişmekte olan ekonomi) ve Kenya (az gelişmiş ekonomi) gibi farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerindeki ülkelerde uygulanan ekonomi politikalarının arka planını anlamak için gerekli çerçeveyi sunmaktadır. Son olarak bu teorilerin analizi Vatandaşlık Geliri gibi radikal bir sosyal politika önerisinin farklı ekonomik sistemler içinde nasıl konumlandırılabileceğini ve potansiyel etkilerini değerlendirmemize olanak sağlamaktadır. Bu teorik çeşitlilik Vatandaşlık Gelirinin çok yönlü analizini mümkün kılmakta ve farklı sosyo-ekonomik bağlamlardaki uygulanabilirliğini incelememize yardımcı olmaktadır.

1. Teoriler ve Tarihsel Gelişimler

1.1. Liberalizm

Liberalizm tarihsel olarak iki ana dal ve çeşitli modern yaklaşımlar barındıran geniş bir düşünce yapısıdır. Politik liberalizm 17. yüzyılda dini farklılıkların tolere edilebileceği laik bir devletin kurulması amacıyla gelişmiş ve ekonomik özgürlükleri savunmaya odaklanmıştır. Ekonomik liberalizm ise devlet müdahalesinin en aza indirildiği serbest piyasa ekonomisinin toplumun refahı için en uygun yol olduğunu savunur (Hardin, 1999, s. 42).

Hobbes çoğunlukla liberal düşüncenin başlıca kaynaklarından biri olarak kabul edilmese de ekonomik düzenin korunması adına politik özgürlüklerin sınırlanabileceğini savunan yaklaşımlarıyla liberalizm tartışmalarında ilginç bir figür olarak öne çıkar. Ona göre hayatta kalma ve zenginleşme mücadelesi insanın doğasına uygun ve anlamlı bir değer taşır. Hobbes ekonomide düzen ve asayişin sağlanmasının, bireylerin devletin koruması altında karşılıklı ekonomik ilişkilerini güven içinde sürdürebilmesi için şart olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bireylerin ekonomik faaliyetlerinde özgürlüğü desteklerken, politik özgürlüklerin asayiş bozmasına karşı çıkar (Hobbes, 1651, s. 172).

John Locke, Hobbes'un izinden giderek mülkiyet haklarının ve ticaretin kurallara dayalı bir biçimde yürütülmesinin önemini vurgulamıştır (Locke, 1823, s. 116-119). Locke bireysel mülkiyetin korunması ve ekonomik özgürlüğün devlet müdahalesine karşı savunulması gerektiğini belirtir. Ancak Locke'un görüşü Hobbes'tan ayrılır. Toplumda yer alan dini grupların da ekonomik faaliyetlere katılabilmeleri için daha demokratik bir yapıya ihtiyaç olduğunu savunur (Hardin, 1999, s. 58).

Locke bireysel özgürlüğü özel mülkiyetin güvence altına alınması, serbest piyasa ilişkileri ve sözleşme özgürlüğü çerçevesinde tanımlar. Bu yaklaşım bireylerin ekonomik faaliyetlerini özgürce sürdürebilmelerinin genel refahı artıracak düşüncesine dayanır. Locke'a göre özgürlük, dışsal kısıtlamalardan uzak olmanın ötesine geçer. Özgürlük aynı zamanda bireyin rızasıyla uyumlu olan ve keyfi olmayan bir kanuna göre yaşamayı da ifade etmektedir (Dawes, 2018, s. 5).

Adam Smith modern ekonominin kurucu düşünürlerinden biri olarak bireylerin kendi ekonomik çıkarlarını takip etmelerinin toplumun genel refahına katkıda bulunacağını savunmuştur (Smith, 1779, s. 159). Serbest piyasa mekanizmasının doğal bir düzen oluşturacağını ve devlet müdahalesinin minimumda tutulması gerektiğini dile getirir. Piyasanın görünmez eli bireylerin kendi çıkarlarını maksimize etmeleri üzerinden genel ekonomik dengenin sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Smith devletin ekonomik faaliyetlere müdahalesinin kısıtlanmasının verimliliği artıracak ve toplumun genel refahına katkıda bulunacağını belirtmiştir. Bu nedenle serbest piyasa ekonomisinin bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmelerine olanak tanınması gerektiğini vurgular. Smith'in bu yaklaşımı vatandaşlık gelirin temeline yatan ekonomik özgürlük ve refah artırıcı etkilerle örtüşmektedir (Hardin, 1999, s. 59).

Mill bireysel özgürlüğü ve kişisel çıkarın korunmasını savunan politik liberalizmin önemli temsilcilerinden biridir. Mill'e göre bireyin kendi çıkarlarını en iyi şekilde değerlendirme kapasitesine sahip olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla ekonomik özgürlüğün korunması toplumun genel refahını da destekler (1859, s. 49). Mill bireylerin kendi ekonomik

faaliyetlerinde özgür bırakılması gerektiğini savunarak, ekonomik düzenlemelerde devletin müdahaleci bir rol üstlenmesine karşı çıkar (Hardin, 1999, s. 62).

Mill'in özgürlük anlayışı negatif ve pozitif özgürlüğün dengelenmesine dayanır. Negatif özgürlük bireyin devlet ve diğer dışsal güçlerden korunması anlamına gelirken, pozitif özgürlük, bireyin kendi iradesine uygun hareket edebilmesini içerir. Ayrıca sanayi devriminin zirvesindeki dönemin değişen ekonomik yapısı nedeniyle ekonomik liberalizmin artık sadece ikili bir mesele olmadığını, sendikalar ve çalışma gününün uzunluğu üzerine tartışmalarında grup düzeyinde analiz edilmesi gerektiğini savunmuştur (Dawes, 2016, s. 6).

1.2. Neoliberalizm

Neoliberalizm 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ve serbest piyasa ekonomisinin sınırlarını genişletmeyi hedefleyen bir ekonomik düşünce akımıdır. Bu yaklaşım devlet müdahalesinin ekonomik özgürlüğü ve verimliliği engellediğini savunur. Neoliberal düşünürler, devletin rolünün ekonomide minimal düzeyde olması gerektiğini, piyasa güçlerinin kendiliğinden dengeyi sağlayacağını belirtirler.

Neoliberalizmin savunucularından olan Friedrich Hayek devlet müdahalesinin bireysel özgürlüğü baltaladığını ve piyasanın işleyişini olumsuz etkilediğini savunur. Ona göre, sosyalizmin kolektivist prensipleri, bireylerin ekonomik özgürlüğünü engelleyerek bireyin kendini gerçekleştirme sürecine ket vurur. Milton Friedman da benzer şekilde, serbest piyasa ekonomisinin ve bireysel özgürlüğün ekonomik kalkınmanın temelini oluşturduğunu savunur. (Dawes:2016, 18)

1.3. Keynesyen Teori

Keynesyen ekonomi teorisi piyasa başarısızlıkları karşısında devlet müdahalesinin önemini vurgulayan bir yaklaşımdır. John Maynard Keynes, 1929 Büyük Buhranı sırasında geliştirdiği teorilerle devletin ekonomik durgunluk dönemlerinde talebi artırıcı politikalar izlemesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre özel sektör yatırımlarındaki düşüş ve talep eksikliği, işsizliği ve ekonomik krizleri derinleştirir. Bu durumda devlet, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için kamu harcamalarını artırmalıdır (Namani, 2021, s. 348).

Keynes devletin rolünün yalnızca ekonomik kriz dönemlerinde değil aynı zamanda ekonomik kalkınmanın sağlanmasında da kritik olduğunu belirtir. Piyasaların düzensizliklerini gidermek ve ekonomik istikrarı sağlamak adına devletin müdahale etmesi gerektiğini savunur. Bu yaklaşım vatandaşlık geliri gibi devlet destekli sosyal yardım programlarının uygulanabilirliği açısından önemli bir referans noktasıdır. Keynesyen teori, ekonomik dengesizliklerin giderilmesi ve sosyal refahın artırılması amacıyla devletin aktif bir rol oynamasını öngörmektedir (Nughero, 2018, s. 101).

1.4. Merkezi Planlama

Merkezi planlı ekonomik teorinin kökleri 19. yüzyılın sosyalist düşüncelerine dayanmaktadır. Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından geliştirilen düşünceler, merkezi planlamanın teorik temelini oluşturmuştur. Marx ve Engels kapitalist sistemin sınıf mücadelelerine ve eşitsizliğe yol açtığını savunmuş ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti fikrini öne sürmüştür.

Engels 1843 tarihli çalışmasında Merkantalist sistemde her ulusun daha çok parayı kendi sistemi içinde tutmak istediğini, ancak zamanla milletlerin birbirleriyle ticaret yapmaya

başladıklarını açıklamıştır. Merkantilist sistemin temel noktasının ticaret dengesi teorisinde yattığını vurgulamıştır. Engels'e göre şahıslar ve ülkeler arasındaki ticaret barışın ve kardeşliğin temeli olarak ilan edilmesine rağmen Adam Smith'in serbest ticareti benimseyen, fabrika ve kölelik sistemi Merkantilizm ile aynı hipokrazi içinde yoğrulmaya başlamıştır. Ancak yine de küçük, yerel ve milli düşüncelerin önemini yitirmesi, çağımızın mücadelesinin tüm insanlık için ortak bir mücadele haline gelmesini sağlamak için önemli bir gelişmedir (Engels, 1843, s. 2).

Robert Gilpin'e göre Marksizm, kapitalizmi üretim fonksiyonlarına özel sermayenin sahip olması ve ücretli işçiliğin mevcudiyeti olarak tanımlamıştır. Marx'a göre kapitalizm dinamik doğası ile verimli bir şekilde gelişecek, dünyayı birleştirecek ve bu genişlemesi sonunda kendi sonunu da hazırlayacaktır (1987, s. 35).

Devrimden sonra Marksist teori biraz belirsizleşir. Komünizmin gelişimine kadar birkaç evrim aşaması olacaktır. Özel mülkiyet yoktur, tüm mülkiyet herkes tarafından sahiplenilir ve herkes paylaşır. İşçiler sömürülmez çünkü artık mekânın sahibidirler. Herkes toplumdan ihtiyacı olanı alır ve herkes katkıda bulunabileceği kadar katkıda bulunur (Newmann, 2016, s. 18).

1.5. Neomarksizm

Neo-Marksizm, Marksist teoriyi çağdaş koşullara ve yeni toplumsal dinamiklere uyarlamaya çalışan bir düşünce akımıdır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren öne çıkmaya başlayan Neo-Marksizm, ekonomik determinizmin ötesine geçerek kültür, ideoloji, güç ilişkileri ve devletin rolü gibi konulara daha geniş bir perspektiften bakmaktadır.

Gören Therborn'a göre ilk nesil Neo-Marksist siyaset teorisi üç temel tezi savunmaktadır:

1. Demokratik kapitalist toplumlarda bile siyasi gücün, seçmenlerin ve çeşitli partilerin veya çıkar gruplarının elinde olmadığı, güç ve siyasetin çeşitli mekanizmalar aracılığıyla bir kapitalist sınıf tarafından kontrol edildiği iddiası.
2. Batı demokratik devletlerinin yapısal olarak kapitalist-burjuva devletleri olduğu ve devletin örgütlenmesi, iç işleyişi ve toplumla olan ilişkilerinin, yönettikleri kapitalist toplumun sosyal ve sınıf ilişkileri tarafından belirlendiği görüşü.
3. Kapitalist sınıf ve burjuva devletlerinin yapısal özelliklerinin bu devletlerin potansiyellerini engellediği ve başarılı olma imkanlarını önemli şekilde kısıtladığı fikri (Therborn, 1986, s. 135).

Neo-Marksizmin ikinci dalgası 1980'lerin başlarında ortaya çıkmıştır. Bu yeni yaklaşım, refah devleti, sınıf mücadelesi ve devletin kapitalizm içindeki rolü üzerine daha detaylı ve empirik olarak odaklanmış çalışmaları içermektedir. Neo-Marksizm, özellikle bazı yönlerden Marksizmin geleneksel analizlerini genişletir veya derinleştirir. Neo-Marksistler ekonominin yanı sıra ideoloji, kültür, sanat ve medyanın toplumsal yapılar ve güç ilişkileri üzerindeki etkisini vurgularlar.

2. Konsensüsler ve Analizleri

2.1 Washington Konsensüsü

1989 yılında John Williamson tarafından formüle edilen bir ekonomik politika önerileri listesidir. Latin Amerika'daki ekonomik krizlere çözüm olarak önerilen bu konsensüs, aşağıdaki temel ilkeleri içermektedir:

1. Mali Disiplin: Bütçe açıkları, enflasyon vergisine başvurulmadan finanse edilebilecek kadar küçük olmalıdır.
2. Kamu Harcamalarının Öncelikleri: Harcamalar siyasi odaklı, ekonomik getirisi düşük alanlardan alınıp, yüksek ekonomik getirisi olan ve gelir dağılımını iyileştirme potansiyeli taşıyan alanlara yönlendirilmelidir.
3. Vergi Reformu: Vergi tabanının genişletilmesi ve vergi oranlarının düşürülmesi gerekmektedir.
4. Finansal Liberalizasyon: Nihai hedef piyasa tarafından belirlenen faiz oranlarıdır.
5. Döviz Kurları: Ülkelerin tüm tarafların üzerinde uzlaştığı bir döviz kuru mekanizmasına ihtiyacı vardır.
6. Ticaretin Liberalizasyonu: Miktersal ticaret kısıtlamaları yerine tarife sistemine geçilmelidir.

Ayrıca, yabancı sermaye girişinin önündeki kısıtlamaların kaldırılması, kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesi, farklı endüstrilere yatırım yapılması konusunda yasaklarının kaldırılması da listeye eklenebilir (Williamson, 2008, s. 17).

Washington Konsensüsü, IMF, Dünya Bankası ve ABD Hazine Bakanlığı gibi kurumlarca desteklenmiştir. Ancak, dar kapsamlı olması, sosyal adalet konularını ihmal etmesi ve ‘piyasa köktenciliği’ ile özdeşleştirilmesi nedeniyle eleştirilmiştir (Stiglitz, 2008, s. 3).

2.2 Post-Washington Konsensüsü

Washington Konsensüsünün eksikliklerini gidermek amacıyla geliştirilmiştir. Joseph E. Stiglitz’in öncülük ettiği bu yeni konsensus, devletin ekonomideki rolünün önemini vurgulamakta ve piyasa başarısızlıklarını ele almak için devlet müdahalesinin gerekliliğini savunmaktadır (Stiglitz, 2008, s. 46).

Post-Washington Konsensüsünün temel özellikleri şunlardır:

1. Sadece Washington’ın sınırları içinde değil, gelişmekte olan dünyadaki ülkeleri de sürece dahil etmeyi gerektirir.
2. Tek tip politikaların başarısızlığa mahkûm olduğunu kabul eder.
3. Ekonomik bilimin henüz yeterli kanıt, yeterince güçlü teori veya ampirik delil sağlayamadığı bazı alanları olduğunu kabul eder.
4. Başarılı bir kalkınma modeli için devletin minimal bir rolü değil, dengeli bir rolü gerektiğini savunur.
5. Kalkınmanın hem piyasa hem de devlet kurumlarının güçlendirilmesini gerektirdiğini vurgular.
6. Başarının sadece GSYİH artışı ile değil, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği de değerlendiren daha geniş bir ölçü seti ile ölçülmesi gerektiğini savunur (Stiglitz, 2008, s. 54).

2.3 Pekin Konsensüsü

Pekin Konsensüsü, 2004 yılında Joshua Cooper Ramo tarafından ortaya atılan ve Çin'in kalkınma modelini tanımlayan bir kavramdır. Bu konsensüs Washington Konsensüsü'nün aksine devletin ekonomi üzerinde daha fazla kontrolü, sürdürülebilir kalkınma, kademeli reformlar ve dış politikada çok taraflılık gibi prensiplere dayanır. Pekin Konsensüsü, Çin'in gelişim ve güç kazanma yolunu anlatan bir kavramdır. Bu kavram sadece hızlı ekonomik büyüme değil, aynı zamanda adil ve barışçıl bir şekilde büyümeyi amaçlar. Geleneksel düşünceleri, örneğin özelleştirme ve serbest ticareti, farklı bir bakış açısıyla ele alır (Ramo, 2004, s. 3).

Çin'in yaklaşımı, her durum için tek bir çözüm olmadığına inanır ve yenilik yapmaya yani denemelere açıktır. Aynı zamanda ülkenin sınırlarını ve çıkarlarını korumayı önemser ve bunları güçlü bir şekilde savunur.

Pekin Konsensüsü Çin'in kalkınma modelini ve uluslararası ilişkilerdeki rolünü anlamak için üç temel teorem sunar:

1. İnovasyonun Merkezilik: Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sürecinde en son teknolojileri ve yenilikleri kullanmasının önemini vurgular.
2. Sürdürülebilir ve Adil Kalkınma: Ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirliğe de büyük önem verir.
3. Kendini Belirleme ve Ulusal Bağımsızlık: Diğer büyük güçlerin etkisine karşı kendi kaderini tayin etme ve ulusal çıkarları koruma hakkını vurgular.

Pekin Konsensüsünde devlet ve piyasa ilişkisi, devletin ekonomik aktiviteler üzerinde güçlü bir yönlendirici ve düzenleyici rol oynadığı, aynı zamanda inovasyonu, teknolojik gelişimi ve sosyal refahı teşvik ettiği karmaşık bir yapıya dayanmaktadır (Ramo, 2004, s. 21).

2.4 Barcelona Konsensüsü

Barselona Konsensüsü 2004 yılında İspanya'nın Barselona şehrinde düzenlenen Evrensel Kültürler Forumu'nda ortaya çıkmıştır. Neoliberal ekonomi politikalarının gelişmekte olan ülkeler ve ekonomi üzerindeki etkilerini uzun süredir değerlendiren çokuluslu finansal kuruluşlarda ve devlet kurumlarında görevli akademisyenler ve politika yapımcıları için bu forum önemli bir fırsat sunmuştur. Son 20 senedir gelişmekte olan ülkelere uygulanan ekonomik reformlar gözden geçirilmiş, bu tecrübelerden ortaya çıkan dersler bir araya getirilerek gelecekte izlenmesini gerektiği düşünülen 7 ana konu üzerinde hemfikir kalınmıştır:

1. Başarılı kalkınma stratejilerinin temelinde hukukun üstünlüğü ve mülkiyet haklarına saygı gibi kurumsal kalite ile piyasa odaklı bir yaklaşım yer alır. Ancak gelişmekte olan ülkelerdeki kurumları iyileştirmek için tarihi, kültürü ve diğer özgün koşulları dikkate alması da çok önemlidir.
2. Yüksek kamu ve özel sektör borçları, bankacılık sistemi regülasyonunda yaşanan zafiyetler ve gevşek para politikaları kalkınmanın ciddi engelleri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle kalkınma hedefi olan ülkeler dikkatli finansal, para, maliye ve borçlanma politikaları izlemelidirler.
3. Sürekli büyümeyi ateşleyeceğini garanti edebilen bir politika setinin var olmadığı kabul edilmiştir. Ülkeler kendi özel koşullarına uygun politikaları deneme özgürlüğüne sahip olmalıdır.

4. Karşılıklı olarak gerçekleştirilen çok taraflı ticaret müzakerelerinin odağında ekonomik kalkınmanın bulundurulması büyük önem taşımaktadır.

5. Uluslararası finansal sistemdeki düzenlemelerinin iyi çalışmaması gösterilmektedir. Fakir ülkeler büyük ölçüde özel sermaye akışlardan mahrum kalmaktadırlar. Resmî kurumlardan sağlanan yardım seviyeleri ise çoğu yetersiz kalmaktadır.

6. Mevcut uluslararası düzenlemelerin sermaye ve işgücü hareketlerini asimetrik olarak ele aldığı iddia edilmektedir. Hem adalet hem de verimlilik açısından uluslararası göçün artırılması gerektiği yönünde argümanlar mevcuttur.

7. Küresel ısınma gibi çevresel sorunların hem ulusal hem de küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınma politikaları dahilinde ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır (Serra, 2008, s. 58).

Bu konsensüs Washington Konsensüsü'nün aksine, ülkelerin kendi özel koşullarına uygun politikaları deneme özgürlüğüne sahip olması gerektiğini vurgulamakta ve daha geniş bir perspektif sunmaktadır.

2.5 Cornwall Konsensüsü

2021 yılında İngiltere'nin Cornwall şehrinde yapılan G7 zirvesinde sunulmuştur. Bu konsensüs, sürdürülebilirlik konusunu ekonomi yönetiminin merkezine taşımaktadır. Yedi ana ögeye odaklanır:

1. Sağlık sektörünün önemi vurgulanırken devletin vatandaşlarına eşit şartlarda aşı olabilmek imkânı sağlamasının gerekliliği anlatılmaktadır.

2. Karbon emisyonlarını düşürmek için tüm üretim içeren sektörlerinin bir transformasyona tabi tutulması gerektiği vurgulanmaktadır.

3. Devletler dijital tekellerle mücadele etmek amacıyla ülkelerindeki dijital güvenlik seviyelerini artırmak için yatırım yapmalıdırlar.

4. G7 ülkeleri ticareti arttırmak için bürokratik bariyerleri ortadan kaldırmalıdırlar.

5. Devletlerin ekonomilerine destek amacıyla yatırımlarını GSYİH'nin yüzde 2'si kadar arttırması konusunda küresel bir mutabakat olduğu belirtilmektedir.

6. Başta kadınlar olmak üzere çeşitli nüfus grupları işgücü piyasalarından dışlanmıştır. Bu nedenle devletlerin bu kişileri tekrar entegre etmek için ek çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

7. Çip üretiminde yaşanan sıkıntılar ve talebin hızla geri gelmesi nedeniyle artan enflasyon, küresel değer zincirlerinin güçlendirilmesi ve alternatiflerin oluşturulması yönünde önemli hedefler yaratmıştır (Moseykin, 2022, s. 512).

Cornwall Konsensüsü devlet ve özel sektör arasındaki ilişkinin yeniden değerlendirilmesini önermekte ve devletin sosyal konuları, çevreyi ve sağlık hizmetlerini yeterince kapsamı altına alması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşım Washington Konsensüsünün 'günahlarını' temizlemek amacıyla hazırlanan bir devlet-piyasa anlaşması olarak tanımlanmaktadır.

Bu konsensüsler farklı dönemlerin ekonomik ve sosyal sorunlarına yanıt olarak geliştirilmiş farklı ekonomik kalkınma yaklaşımlarını ve politika önerilerini temsil etmektedir. Her biri kendi döneminin koşullarına ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiş olup, küresel ekonomi politikalarının evrimini yansıtmaktadır. Ancak tüm bu yaklaşımlar yoksullukla mücadele, işsizlik, sağlık, gelir dağılımını iyileştirme ve sosyal refahı artırma gibi temel sorunlara tam

anlamıyla çözüm getirememişlerdir. Bu noktada Vatandaşlık Geliri kavramı, mevcut ekonomik sistemlerin açmazlarına yeni bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Vatandaşlık Geliri farklı ekonomik düşünce okullarının ve konsensüslerin bazı unsurlarını birleştiren, aynı zamanda onların ötesine geçen yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Bu bağlamda Vatandaşlık Gelirini, teorik arka planını ve pratik uygulamalarını incelemek, günümüz sorunlarına alternatif çözümler aramak açısından büyük önem taşımaktadır.

3. Vatandaşlık Gelirinin Tanımı ve Teorik Arka Planı

Vatandaşlık Geliri toplumun tüm üyelerine, kişisel yetkinliklere veya başka herhangi bir şarta bağlı kalmaksızın, çoğu durumda ekonomik bağımsızlığı sağlamaya yeterli olacak şekilde aylık nakit ödeme yapılmasını öngören radikal bir sosyal politika önerisidir. Bu kavram son yıllarda artan işsizlik, gelir eşitsizliği ve otomasyonun iş gücü üzerindeki potansiyel etkileri gibi sorunlara bir çözüm olarak giderek daha fazla ilgi görmektedir. Robotların iş gücüne katılması ve otomasyon artışı sonucu ortaya çıkan işsizliğin hüküm sürdüğü ekonomik ortamlar kaygı yaratmaktadır. Her 1000 işçi başına bir robot eklenmesi istihdam oranını %0,2 azaltırken maaşları %0,42 düşürmesi beklenmektedir (Acemoğlu, 2020, s. 2188). Özellikle dijitalleşme, yapay zekâ, üretimde robotların kullanımının yaygınlaşması, kendi kendine giden araçlar ve bilgisayarların insanların yerini alması gibi teknolojik gelişmeler, gelecekte iş gücü piyasasında yaşanabilecek değişimlere karşı bir önlem olarak Vatandaşlık Gelirini ön plana çıkarmaktadır (Van Parijs, 2017, s. 5).

Vatandaşlık Gelirinin beş temel özelliği bulunmaktadır: Nakit şeklinde ödeme yapılması, düzenli aralıklarla (genellikle aylık) verilmesi, bireysel olarak ödenmesi, herhangi bir koşula bağlı olmaması ve evrensel olması, yani toplumun tüm üyelerine verilmesi. Bu özellikler Vatandaşlık Gelirini diğer sosyal yardım programlarından ayırmaktadır. Nakit ödeme alıcılara harcamalarını kendi ihtiyaçlarına göre düzenleme özgürlüğü sağlar. Bu bireylerin kendi önceliklerine göre harcama yapabilmelerine, örneğin gıda ihtiyaçlarını karşılamalarına, eğitim harcamaları yapmalarına veya gelecek için birikim yapmalarına olanak tanır. Bireysel ödeme aile içindeki savunmasız bireyleri korumayı ve onların özgürlüklerini artırmayı hedefler. Böylece özellikle ekonomik olarak bağımlı olan aile üyelerinin kendi kararlarını alabilmeleri sağlanır. Koşulsuz olması klasik yardım programlarındaki karmaşık başvuru süreçlerini ve damgalanma riskini ortadan kaldırır. Evrensellik ise zengin-fakir ayrımı yapmadan herkesin bu gelirden faydalanmasını sağlar. Böylece toplumda eşitlik duygusunu güçlendirir (Bidadanure, 2019, s. 484).

Vatandaşlık Gelirinin teorik arka planı çeşitli ekonomik ve politik düşünce okullarına dayanmaktadır. Klasik liberalizm perspektifinden Vatandaşlık Geliri devlet müdahalesini azaltma ve bürokrasiyi en aza indirme potansiyeli nedeniyle desteklenmiştir. Klasik liberal düşünürler Vatandaşlık Gelirinin seçici olarak yapılacak bir dağıtımdan daha iyi olabileceğine dair en az iki pratik neden öne sürmüşlerdir. İlki devletin müdahalesini azaltma potansiyelidir. Muhtaç olanlarla olmayanlar arasında ayırım yapmak, devletin insanların özel bilgilerine sahip olmasını gerektirir. Bu durum büyük ve pahalı bir bürokratik sistem gerektirir. İkincisi ise Vatandaşlık Gelirinin daha az bürokrasi gerektirmesi ve tamamen keyfi olmayan bir şekilde uygulanabilecek olmasıdır (Zwolinski, 2011, s. 7).

Klasik liberallerin Vatandaşlık Gelirini destekleyen yukarıdaki argümanlarının yanında karşı argümanları da mevcuttur. Bunların ilki toplumda tembel olarak tanımlanan kişilerin çalışkanların emeklerini kötüye kullanarak rahat bir hayat yaşamaları durumuna yönelik

kaygılardır. Vatandaşlık Geliri konusunda diğer bir kaygı ise bu uygulamaların devreye girme ihtimalinin göçmenlik konusunda kısıtlamaları artırma ihtimalidir. Yani Vatandaşlık Geliri küresel seviyede devreye girmemesine rağmen ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde devreye girerse ‘bedava’ yaşamak isteyenlerin bu ülkelere hücum edeceği popülistler tarafından kötüye kullanılabilecek bir argüman olarak görülmektedir (Zwolinski, 2011, s. 10).

Neoliberal bakış açısından Milton Friedman'ın ‘negatif gelir vergisi’ fikri, Vatandaşlık Gelirine benzer bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Friedman bu tür bir sistemin mevcut sosyal programların yerini alabileceğini ve idari yükü azaltabileceğini savunmuştur. Ancak Friedman Vatandaşlık Gelirine bağımlı olan insanların oy kullanma hakkına sahip olup olmaması gerektiği konusunda endişelerini dile getirmiştir. Çünkü politik olarak yetkilendirilmiş bağımlıların, bağımlı olmayanların zararına daha fazla para ve hizmet elde edebilmek için oy kullanmalarından kaygı duymaktadır (Kleiner, 2018, s. 216).

Keynesyen ekonomi perspektifinden, John Maynard Keynes'in fikirleri Vatandaşlık Geliri tartışmalarını etkilemiştir. Keynes ekonomik büyümenin işsizlik sorununa çözüm olamayacağı bir noktaya gelineceğini öngörmüştür. Bu öngörü Vatandaşlık Geliri gibi alternatif çözümlerin önemini vurgulamıştır. Vatandaşlık Geliri gibi üretimin devamını sağlayan ve eşitsizlikleri ortadan kaldıracak uygulamalar Keynesyen yaklaşım tarafından tercih edilecektir. Keynes'e göre devletin rolü sadece piyasalar çöktüğünde müdahale etmek olmalıdır. Ancak bu müdahale sosyal güvenlik için çalışanlardan vergi almak şeklinde olmamalıdır. Vatandaşlık Geliri verimlilik artışıyla yarışmak zorunda kalmadan alternatif çözüm olarak önerilmektedir (Van Parijs, 2017, s. 28).

Marksist ve Neo-Marksist perspektiften, Vatandaşlık Gelirine yaklaşımlar farklılık göstermektedir. Karl Marx'ın ‘herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre’ ilkesi, bazı yorumcular tarafından Vatandaşlık Geliri fikrinin öncüsü olarak görülmüştür. Vatandaşlık Geliri sayesinde insanlar emeklerini satmak zorunluluğundan kurtulacaklardır. Böylece Marks'ın ihtiyaçlara göre dağıtım ilkesine Vatandaşlık Geliri sayesinde paralellik sağlanmaktadır. İhtiyaçlara göre dağıtım ilkesi Marks'ın komünizm vizyonunun temel bir parçasıdır. Bazı Marksistler Vatandaşlık Gelirini kapitalizmin sorunlarını çözmede yetersiz görürken, diğerleri bu uygulamayı işçi sınıfının pazarlık gücünü artıracak bir araç olarak değerlendirmektedir (Kandiyali, 2022, s. 647).

Richard Wolff gibi Neo-Marksistlerin bakış açısını paylaşımlar Vatandaşlık Gelirinin toplumda üretken ve üretken olmayan sınıflar arasında bir ayrım yaratabileceğini kaygısı taşımaktadırlar. Topluma katkılarına bakılmaksızın herkese temel gelir sağlanmasının bazı insanların sadece Vatandaşlık Geliri ile yaşayıp üretken olmayı tercih etmemelerine yol açabileceği düşünülmektedir. Vatandaşlık Gelirine sahip olan insanların çalışmamayı tercih edebileceği ve bunun da toplum ve ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği ileri sürülmektedir. Neo-Marksistlerin Vatandaşlık Gelirine alternatif olarak sosyalist ilkelerle daha uyumlu, kısa çalışma haftası, iş paylaşımı programları aracılığıyla garantili istihdam ve işyerlerinin demokratikleştirilmesi gibi politika önerileri bulunmaktadır. Bu önerilerin işçi sömürsü ve ekonomik eşitsizlik gibi sorunları Vatandaşlık Gelirinin potansiyel olumsuz sonuçlarını yaratmadan daha doğru bir şekilde çözeceğine inanılmaktadır. Eleştirilerine rağmen Vatandaşlık Gelirini tamamen reddetmeyen Neo-Marksistler işlerin önemli bir kısmının otomasyon ile ortadan kalkacağı ve sadece bir kısmının otomasyon teknolojileri ile ilgili üretim ve hizmet sektörlerinde yeniden yaratılacağı gerçeğini kabul etmektedirler. Garantili istihdam

ve işyerlerinin demokratikleştirilmesi gibi diğer sosyalist politikalarla birlikte daha geniş bir stratejinin parçası olarak Vatandaşlık Gelirini öne sürmektedirler. Böylece çalışmak isteyen insanların anlamlı iş bulmalarını sağlarken, Vatandaşlık Gelirinin sağladığı güvenlikten de faydalanmalarını mümkün kılınabilecektir (Sculos, 2019, s. 240).

Sonuç olarak Vatandaşlık Geliri, farklı ekonomik ve politik düşünce okullarının fikirlerini birleştiren ve 21. yüzyılın sosyo-ekonomik sorunlarına yenilikçi bir çözüm sunma potansiyeline sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fikir klasik liberal düşünceden Marksist teoriye kadar geniş bir yelpazede tartışılmakta ve her perspektif kendi açısından Vatandaşlık Gelirinin potansiyel etkilerini değerlendirmektedir. Bu potansiyelin gerçekleştirilmesi için daha fazla araştırma, tartışma ve pilot uygulamalara ihtiyaç vardır. Vatandaşlık Gelirinin geleceği, bu farklı teorik yaklaşımların sentezini, titiz ampirik araştırmaları ve ülkelerin özgün koşullarına uyarlanmış politika tasarımlarını gerektirecektir.

4. Finlandiya, Hindistan ve Kenya'da Vatandaşlık Geliri uygulamaları

Aşağıda incelenen Finlandiya, Hindistan ve Kenya örnekleri farklı ekonomik gelişmişlik düzeylerini temsil eden ülkeler olarak seçilmiştir. Finlandiya gelişmiş bir AB üyesi ülke, Hindistan gelişmekte olan bir ekonomi ve Kenya ise gelişmemiş ülke kategorisinde yer almaktadır. Bu çeşitlilik Vatandaşlık Geliri uygulamalarının farklı sosyo-ekonomik bağlamlardaki etkilerini karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Ayrıca bu üç ülkede gerçekleştirilen Vatandaşlık Geliri deneyleri akademik çevrelerde geniş yankı uyandırmış ve üzerlerinde çok sayıda akademik çalışma yapılmış projelerdir. Finlandiya'nın devlet destekli deneyi, Hindistan'daki SEWA tarafından yürütülen pilot proje ve Kenya'daki Give Directly programı, Vatandaşlık Geliri literatüründe sıkça atıf yapılan ve detaylı analizlere konu olan örneklerdir.

4.1 Finlandiya Vatandaşlık Geliri Uygulamaları

Finlandiya'daki uygulama, 2017-2018 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ülkenin sosyal güvenlik sistemini çağdaşlaştırma çabalarının bir parçası olarak tasarlanmıştır. Finlandiya'da refah devleti uygulamaları güçlü olmasına rağmen artan işsizlik oranları ve değişen iş piyasası koşulları, mevcut sosyal güvenlik sisteminin etkinliği konusunda endişelere yol açmıştır. Vatandaşlık Geliri bu paralelde bürokratik engelleri azaltma ve çalışma teşviklerini artırma potansiyeli olan bir alternatif olarak düşünülmüştür.

Finlandiya çalışmasında 25-58 yaşları arasında 2.000 işsiz birey rastgele seçilerek Finlandiya Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan (Kela) aylık 560 Euro tutarında koşulsuz ödeme almıştır. Bu miktar mevcut işsizlik yardımlarının yerini alacak şekilde tasarlanmıştır. Kontrol grubu ise standart işsizlik yardımlarını almaya devam etmiştir. Deney iki yıl sürmüştür ve katılımcılar bu süreçte iş bulsalar bile ödeme almaya devam etmişlerdir. Deneyin amacı Vatandaşlık Gelirinin istihdam ve gelir üzerindeki etkilerini incelemektir.

Sonuçlar istihdam üzerindeki etkilerin sınırlı olduğunu göstermiştir. 2017 yılında Vatandaşlık Geliri alan 2000 kişi toplam 49,64 gün çalışabilmişken, kontrol grubunda bu rakam 49,25 gün olarak gerçekleşmiştir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bununla birlikte Vatandaşlık Geliri alan grup, kontrol grubuna göre daha yüksek yaşam memnuniyeti bildirmiştir. 0-10 ölçeğindeki yaşam memnuniyeti endeksinde Vatandaşlık Geliri alanlar ortalama 7.32 puan alırken, kontrol grubu 6.76 puan almıştır. Sağlık durumu açısından Vatandaşlık Geliri alan grubun yarısından fazlası sağlık durumlarını iyi veya çok iyi olarak değerlendirirken, kontrol grubunda bu oran daha düşük kalmıştır. Stres seviyelerinde önemli

bir azalma gözlenmiş, finansal durum ve gelecek beklentileri konusunda da daha olumlu tutumlar rapor edilmiştir (Kangas, 2019, s. 18).

Finlandiya deneyi, eksiklerine rağmen, uluslararası açıdan dikkat çekicidir. Deneyde katılım zorunlu tutulmuş ve rastgele yöntemi ile uygulanmış bir saha deneyi olarak tasarlanmıştır. Ancak deneyin sadece işsiz bireyleri kapsaması ve süresinin iki yıl ile sınırlı tutulması eleştirilmiştir.

4.2 Hindistan Vatandaşlık Geliri Uygulamaları

Hindistan'daki çalışma, 2011-2012 yılları arasında Madhya Pradesh eyaletinin Indore bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Self Employed Women Association (SEWA) tarafından yürütülen ve UNICEF Hindistan tarafından finanse edilen bu proje Hindistan'daki mevcut sosyal yardım programlarının etkinliğini sorgulamak ve Vatandaşlık Gelirinin bir alternatif olarak uygulanabilirliğini test etmek amacıyla başlatılmıştır.

Bu süreçte 8 köyde 11.688 bireyi kapsayan 2.034 haneye her ay düzenli olarak para ödemesi yapılmıştır. Yetişkinlere aylık 200-300 Rupı (yaklaşık 3-5 ABD doları), çocuklara ise 100-150 Rupı ödenmiştir. Bu miktar yoksul ailelerin gelirinin yaklaşık %20-30'una denk gelmektedir. Ödemeler koşulsuz olarak yapılmış ve doğrudan banka hesaplarına yatırılmıştır. Ödemeler bir finansal kuruluştaki hesaplara ön şart belirtilmeden yapılmış ve ödeme alanlara paralarını istedikleri şekilde kullanmakta serbest oldukları önceden bildirilmiştir. Süreç toplamda Haziran 2022 ile Mayıs 2012 arasında toplam 12 ay sürmüştür (Beck, 2015, s. 111).

Sonuçlar ekonomik etkiler açısından gayet nettir. Vatandaşlık Geliri alan hanelerde gıda harcamaları için yeterli gelir oranı projenin başında %52 iken, 6 ay sonra %78'e çıkmıştır. Kontrol grubunda ise bu oran %59'dan %57'ye düşmüştür. Hanelerde varlık birikiminde kayda değer bir artış görülmüş, özellikle çiftlik hayvanları ve tarım ekipmanı alımında artış yaşanmıştır. Vatandaşlık Geliri alan köylerde küçük hastalık ve yaralanmalar %46 oranında azalmıştır. Yine pilot projede hane halkının %21'i üretken çalışma oranında ya da üretimde artış bildirirken kontrol grubunda bu oran %9'da kalmıştır (Davalı, 2019, s. 375).

Tarımsal üretimde ve küçük işletme faaliyetlerinde artış, borçlanmada azalma ve tasarruflarda artış gözlenmiştir. Sağlık harcamaları için borçlanma oranı Vatandaşlık Geliri alan hanelerde %46 iken, kontrol grubunda %55 olarak gerçekleşmiştir. Sağlık ve beslenme alanında da önemli iyileşmeler kaydedilmiştir. Çocuk beslenmesinde, normal yaş-kilo dengesine sahip çocukların oranı %39'dan %58'e yükselmiştir. Eğitim alanında okula kayıt ve devam oranlarında artış, çocuk işçiliğinde azalma ve eğitim harcamalarında artış görülmüştür. Vatandaşlık Gelirinin yarattığı önemli etkilerden birisi ise ailelerin kendilerini doyurmak için gıda almaya yeterli imkanları olduğundan kalan paraları ile tohum ve gübreyle alarak tarım yapmaya başlamalarıdır. Çalışma başlamadan önce yapılan anketlerde kendilerini çiftçi olarak tanımlayanların oranı %40'tan düşüktü 12 ay sonra bu oran %62'nin üzerine çıkmıştır (Davalı, 2019, s. 378).

4.3 Kenya Vatandaşlık Geliri Uygulamaları

Uluslararası yardım kuruluşu Give Directly tarafından gerçekleştirilen bu çalışma Vatandaşlık Gelirinin kısa ve uzun vadeli etkilerini anlamayı amaçlayan kapsamlı bir deney olarak tasarlanmıştır. Çalışmada farklı ödeme yapıları test edilmiş, hanelere en düşük 404 ABD doları satın alma gücü paritesi (SAGP) ve en yüksek 1,525 ABD doları (SAGP) arasında değişen miktarlarda transfer yapılmıştır. Ödemeler koşulsuz olarak yapılmış ve M-Pesa adlı

mobil para transferi sistemi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. 2011-2013 yılları arasında yapılan çalışma 503 hedef hane halkı ve 505 kontrol hane halkı üzerinde yapılan kontrollü deneye dayanmaktadır. Çalışmada GIVE Directly tarafından yapılan nakit transferlerinin yoksul haneler üzerindeki ekonomik ve psikolojik etkileri incelenmiştir. Nakit transferleri, hanelerin tüketim, varlık birikimi, gelir, gıda güvenliği ve psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlamıştır (Haushofer, 2016, s. 11).

Üç yıl sonra yapılan analizler koşulsuz nakit transferleri alan kişilerin, aynı köyde yaşayan ve transfer almayan kişilere göre varlık birikiminde yüzde 40 oranında (416 ABD doları SAGP) bir artış yaşadığını göstermiştir. Bu varlıklar genellikle maddi değer taşıyan öğeler, örneğin, ev eşyaları, tarım araçları, hayvanlar olarak düşünülebilir. Bu artış ödemelerin insanların maddi durumları üzerindeki olumlu ve kalıcı etkilerini vurgulamaktadır. Ayrıca tüketimde de yüzde 25 oranında bir artış görülmüş ve bu durum açlık düzeylerinde azalmaya yol açmıştır. Eğitim harcamalarında da bir artış gözlemlenmiş ancak bu artışın miktarı net olarak belirtilmemiştir. Psikolojik iyi oluşla ilgili olarak nakit transferi alan hanelerde ortalama 0,16 standart sapmalı bir iyileşme görülmüştür. Bu iyileşme stresin azalması, yaşam memnuniyetinin artması ve depresyonun azalması gibi faktörlerle ilişkilendirilmiştir. Bu bulgular nakit transferlerinin bireylerin psikolojik durumu üzerinde uzun vadeli olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Kenya çalışmasının kısa ve uzun vadeli etkiler karşılaştırıldığında bu etkilerin zaman içinde kayda değer ölçüde azalmadığı, dolayısıyla nakit transferlerinin en az üç yıl boyunca sürebilecek kalıcı etkiler yaratabileceği sonucuna varılmıştır (Haushofer, 2018, s. 14).

Her üç çalışmanın da bazı sınırlamaları vardır. Finlandiya çalışması sadece işsiz bireyleri hedef aldığından, sonuçlarının genelleştirilme imkânı sınırlıdır. İki yıllık süre uzun vadeli etkileri değerlendirmek için yeterli olmayabilir. Hindistan çalışması küçük ölçekli ve kısa sürelidir. Bu sonuçların ülke genelinde uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Kenya çalışmasında ise müdahale kolları arasındaki karşılaştırmalar için örneklem büyüklüğü sınırlı olabilir.

Bu çalışmalar Vatandaşlık Geliri uygulamalarının farklı ülkelerde ve farklı sosyo-ekonomik koşullarda nasıl sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Ancak geniş çaplı uygulamalar için daha fazla araştırma ve pilot çalışma gerektiği açıktır.

5. Vatandaşlık Geliri Pilot Projelerinin Karşılaştırmalı Analizi

5.1. Çalışmaların Arka Planı ve Bağlamı

Finlandiya'daki Vatandaşlık Geliri deneyi ülkenin sosyal güvenlik sistemini çağdaştırma çabalarının bir parçası olarak 2017-2018 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Yüksek gelirli bir ülke olan Finlandiya'da artan işsizlik oranları ve değişen iş piyasası koşulları, mevcut sosyal güvenlik sisteminin etkinliği konusunda endişelere yol açmıştır. Özellikle, mevcut sistemin işsizlik yaratma ve bürokratik işlemleri artırma gibi sorunları vardır. Vatandaşlık Geliri bu sorunlara çözüm olabilecek, bürokratik engelleri azaltma ve çalışma teşviklerini artırma potansiyeli olan bir alternatif olarak devreye alınmıştır.

Hindistan'da 2011-2012 yılları arasında Madhya, Pradesh'de gerçekleştirilen projede ise hızlı ekonomik büyümeye rağmen yaygın yoksullukla mücadele eden ülkede mevcut sosyal yardım programları çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlar arasında yüksek yönetim maliyetleri, yolsuzluk ve hedefleme hataları bulunmaktadır. Ayrıca mevcut programlar genellikle kırsal kesimde yaşayan yoksul nüfusa ulaşmakta zorlanmaktadır. Vatandaşlık Geliri

daha basit, şeffaf ve kapsayıcı bir sosyal koruma modeli olarak önerilmiştir. Burada Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltma, temel ihtiyaçları karşılama ve kırsal ekonomiyi canlandırma potansiyeli üzerinde durulmuştur.

İncelediğimiz Vatandaşlık Geliri programlarının Kenya uygulamaları uluslararası bir yardım kuruluşu olan Give Directly tarafından gerçekleştirilmiştir. Yüksek yoksulluk oranlarına ve bölgesel eşitsizliklere sahip Kenya'da geleneksel kalkınma yardımlarının etkinliği konusundaki tartışmalar, nakit transferleri gibi doğrudan müdahalelere olan ilgiyi artırmıştır. Kenya çalışması Vatandaşlık Gelirinin kısa ve uzun vadeli etkilerini anlamayı amaçlayan en kapsamlı deney olarak tasarlanmıştır. Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltma, yaşam standartlarını iyileştirme ve ekonomik büyümeyi teşvik etme potansiyeli üzerinde durulmuştur.

5.2. Metodoloji ve Çalışma Tasarımı

Çalışmaların metodolojileri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Finlandiya çalışması, bireysel düzeyde randomize kontrollü bir deney olarak tasarlanmıştır. 2.000 işsiz birey rastgele seçilerek deney grubuna atanarak mevcut işsizlik yardımları yerine koşulsuz aylık ödemeler almıştır. Kontrol grubu ise standart işsizlik yardımlarını almaya devam etmiştir. Çalışmada ulusal kayıt verileri kullanılarak istihdam, gelir ve refah sonuçlarını değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım mevcut idari verilerin kullanımına dayandırılmıştır.

Hindistan pilot projesi ise köy düzeyinde küme randomize kontrollü bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Sekiz köy müdahale grubu olarak seçilmiş ve bu köylerdeki tüm sakinler Vatandaşlık Geliri almıştır. On iki köy ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Çalışmada anketler yoluyla geniş bir yelpazede ekonomik ve sosyal sonuçları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşım Vatandaşlık Gelirinin topluluk düzeyindeki etkilerini incelemeye olanak sağlarken aynı zamanda bireysel düzeydeki etkilerin de ölçülebilmesine imkân sağlamıştır.

Kenya çalışmaları en karmaşık tasarıma sahip olandır. 120 köyü kapsayan büyük ölçekli bir küme randomize kontrollü deney olarak tasarlanmıştır. Köyler farklı müdahale gruplarına ayrılmıştır. Uzun vadeli aylık ödemeler, kısa vadeli aylık ödemeler, büyük toplu ödemeler ve kontrol grupları bulunmaktadır. Çalışma kapsamlı başlangıç ve takip anketleri yoluyla sonuçları itibarı ile değerlendirilmiştir. Bu tasarım farklı ödeme yapılarının etkilerini karşılaştırma olanağı sağlamış ve aynı zamanda uzun vadeli etkileri incelemeye olanak tanımıştır.

5.3 Müdahale Detayları

Finlandiya'da Vatandaşlık Geliri uygulamasında ödeme tutarı aylık 560 Euro olarak belirlenmiştir. Bu miktar mevcut işsizlik yardımlarının yerini alacak şekilde tasarlanmıştır. 25-58 yaş arası işsiz bireyler hedef grup olarak seçilmiştir ve çalışma iki yıl sürmüştür. Ödemeler için bir ön koşul belirlenmemiştir. Katılımcılar bu süreçte iş bulsalar bile ödemeyi almaya devam etmişlerdir.

Hindistan'da yetişkinlere aylık 200-300 Rupî ödeme yapılmıştır. Yaklaşık 3-5 ABD doları seviyesine denk gelmektedir. Çocuklar için ise tutar 100-150 Rupî olarak belirlenmiştir. Bu miktar yoksul ailelerin gelirinin yaklaşık %20-30'una denk gelmektedir. Hedef grup seçilen köylerdeki tüm sakinlerdir. 12-18 ay süren çalışmada ödemeler koşulsuzdur ve doğrudan banka hesaplarına yatırılmıştır.

Kenya'da farklı ödeme yapıları test edilmiştir. Haneler, nakit transferi miktarının büyüklüğüne göre en düşük 404 ABD doları satın alma gücü paritesi (SAGP) ve en yüksek

1,525 ABD doları (SAGP) transfer alanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Ödemeler koşulsuzdur ve mobil para transferi sistemi M-Pesa aracılığıyla yapılmıştır.

5.4 Bulgular

Finlandiya’da yapılan çalışmada istihdam üzerindeki etkiler oldukça sınırlı olmuştur. İlk yılda istihdam üzerinde anlamlı bir etki gözlenmemiştir. İkinci yılda ise küçük bir artış görülmesine rağmen bu artış istatistiksel olarak anlamlı değildir. Asıl önemli etkiler refah ve yaşam memnuniyeti üzerinde görülmüştür. Vatandaşlık Geliri alan grup kontrol grubuna göre daha yüksek yaşam memnuniyeti bildirmiş, stres seviyelerinde önemli bir azalma gözlenmiştir. Finansal durum ve gelecek beklentileri konusunda daha olumlu tutumlar rapor edilmiştir.

Hindistan çalışmasında ise ekonomik etkiler daha belirgindir. Hanelerde varlık birikiminde kayda değer bir artış görülmüş, özellikle çiftlik hayvanları ve tarım ekipmanı alımında artış yaşanmıştır. Tarımsal üretimde ve küçük işletme faaliyetlerinde artış, borçlanmada azalma ve tasarruflarda artış görülmüştür. Sağlık ve beslenme alanında da önemli iyileşmeler kaydedilmiştir. Gıda yetersizliğinde önemli bir azalma ve beslenme kalitesinde iyileşme gözlenmiştir. Eğitim alanında okula kayıt ve devam oranlarında artış, çocuk işçiliğinde azalma ve eğitim harcamalarında artış görülmüştür. Ayrıca kadınların güçlenmesi konusunda da olumlu etkiler gözlenmiştir. Kadınların ev içi karar alma süreçlerine katılımında ve işgücüne katılımında artış, kadına yönelik şiddette ise azalma rapor edilmiştir.

Kenya çalışmasında varlık birikiminde büyük bir artış gözlenmiştir. Aylık harcamalarda, tarımsal ve tarım dışı iş gelirlerinde artış kaydedilmiştir. Yaşam memnuniyeti ve mutlulukta artış, stres ve depresyon seviyelerinde azalma gözlenmiştir. Sağlık ve beslenme alanında, gıda güvensizliğinde azalma ve daha kaliteli ve çeşitli beslenme rapor edilmiştir. Toplumsal etkiler açısından, kadının güçlenmesinde artış, eğitim harcamalarında artış, sosyal ilişkilerde ve toplumsal uyumda iyileşme gözlenmiştir.

5.5 Karşılaştırmalı Analiz

Üç çalışma arasında ekonomik etkiler açısından önemli farklılıklar görülmektedir. Finlandiya’da istihdam ve gelir üzerindeki etkiler sınırlı kalmıştır. Hindistan ve Kenya’da ise varlık birikimi, gelir ve harcamalarda önemli artışlar gözlenmektedir. Bu fark muhtemelen başlangıçtaki ekonomik koşullarında bulunan farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Finlandiya’da katılımcılar zaten temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekteydiler. Ancak Hindistan ve Kenya’da durum başlangıçta farklıdır. Vatandaşlık Geliri temel ihtiyaçları karşılamada ve küçük yatırımlar yapmada yeni fırsatı sunmuştur. Yani Vatandaşlık Gelirinin yoksul ülkelerde daha büyük bir ekonomik etki yaratma potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Refah ve psikolojik etkiler açısından bakıldığında Vatandaşlık Gelirinin her üç çalışmada da olumlu etkileri gözlenmektedir. Bu olumlu etkiler Vatandaşlık Gelirinin evrensel bir faydası olarak görülebilecektir. Bu olumlu etkilerin büyüklüğü ise ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Kenya’da psikolojik etkilerin daha belirgin olmasının başlangıçtaki yoksulluk seviyesinin daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilmesi mümkündür. Finlandiya’da istihdam üzerindeki sınırlı etkiye rağmen, yaşam memnuniyeti ve stres seviyelerinde önemli iyileşmeler gözlenmektedir. Bu iyileşmelerden Vatandaşlık Gelirinin sadece ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik refah üzerinde de önemli etkileri olabileceği anlaşılmaktadır.

Sağlık ve beslenme konusunda ise Hindistan ve Kenya’da önemli olumlu etkiler gözlenirken, Finlandiya’da bu etkiler pek belirgin değildir. Farklılık muhtemelen

Finlandiya'daki sağlık sistemi ve beslenme standartlarının yeterliliğinden kaynaklanmaktadır. Düşük ve orta gelirli ülkelerde Vatandaşlık Geliri temel sağlık ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamada daha büyük bir rol oynayabileceği anlaşılmaktadır. Vatandaşlık Geliri sadece gelir desteği değildir. Aynı zamanda sağlık ve yeterli beslenme hakkı gibi temel insan haklarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilecek bir süreç olarak kullanılabilir.

Toplumsal cinsiyet etkileri açısından incelendiğinde Hindistan ve Kenya çalışmaları Vatandaşlık Gelirinin kadınların güçlenmesi üzerinde olumlu etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Finlandiya çalışmasında ise bu konu detaylı olarak incelenmemiştir. Vatandaşlık Gelirinin toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme potansiyeli olduğu belirlenmiştir. Vatandaşlık Geliri toplumsal cinsiyet rollerinin daha belirgin olduğu durumlarda kadınlara ekonomik bağımsızlık sağlamada önemli bir işlevi yerine getirecektir. Vatandaşlık Gelirinin kadınların ev içi karar alma süreçlerindeki güçlerini artırdığı ve cinsiyet eşitsizliğini azaltma potansiyeline sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Eğitim etkileri açısından bakıldığında Hindistan ve Kenya'da projelerinde okula kayıt ve devam oranlarında artış ve çocuk işçiliğinde azalma gözlenmiştir. Finlandiya'da bu konu detaylı olarak incelenmemiştir. Ancak bu durum muhtemelen ülkede zaten yüksek olan eğitime erişim oranlarından kaynaklanmaktadır. Sonuçlar Vatandaşlık Gelirinin düşük ve orta gelirli ülkelerde eğitime erişimi artırma ve çocuk işçiliğini azaltma potansiyeline sahip olduğunu bizlere göstermektedir.

5.6 Politika Çıkarımları

Bu üç çalışmanın sonuçları Vatandaşlık Gelirinin farklı ülkelerde farklı roller oynayabileceğini göstermektedir. Finlandiya deneyi Vatandaşlık Gelirinin mevcut sosyal güvenlik sistemlerine bir alternatif olarak uygulanabilirliğini test etmiştir. Hindistan ve Kenya çalışmaları ise Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltmada ve kalkınma aracı olarak kullanılmasındaki işlevselliği göstermiştir.

Finlandiya'da sonuçlar Vatandaşlık Gelirinin istihdam üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğunu göstermiştir. Ancak uygulamanın refah ve yaşam memnuniyeti üzerindeki olumlu etkileri vurgulanmıştır. Bu durum sosyal politika tartışmalarında refahın sadece ekonomik göstergelerle değil daha geniş bir perspektifle değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Vatandaşlık Geliri işsizlik tuzağı yaratma riskine uğramadan sosyal güvenlik sağlama potansiyeline sahiptir. Doğru yapılandırıldığı takdirde ise aynı zamanda bürokratik karmaşıklığı da azaltabilecektir.

Hindistan ve Kenya'daki sonuçlar Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltma ve temel yaşam standartlarını iyileştirme potansiyelini ortaya koymuştur. Düşük ve orta gelirli ülkelerde Vatandaşlık Gelirinin klasik sosyal yardım programlarına güçlü bir alternatif olabileceğini göstermektedir. Vatandaşlık Geliri yönetim maliyetlerini azaltabilecek, yolsuzluk riskini en aza indirebilecek ve hedefleme hatalarını ortadan kaldırabilecektir. Ek olarak Vatandaşlık Gelirinin kırsal ekonomiyi canlandırma ve yerel yatırımları teşvik etme potansiyeli de dikkat çekicidir.

Tüm çalışmalar Vatandaşlık Gelirinin psikolojik refah üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamıştır. Bu sonuçlardan sosyal politikaların sadece maddi ihtiyaçları değil aynı zamanda psikolojik ihtiyaçları da göz önünde bulundurması gerektiği vurgulanabilir. Stresin azaltılması ve yaşam memnuniyetinin artırılması, toplum sağlığı ve sosyal uyum açısından önemli faydalar sağlayabilecektir.

Vatandaşlık Gelirinin kadınların güçlenmesi üzerindeki olumlu etkileri toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikaların bir parçası olarak düşünülmelidir. Düşük ve orta gelirli ülkelerde Vatandaşlık Geliri uygulamaları kadınların ekonomik bağımsızlığını artıracak ve ev içi güç dengelerini daha adil hale getirilebilecektir.

5.7 Sınırlamalar ve Gelecekteki Araştırma İhtiyaçları

Her üç çalışmanın da bazı sınırlamaları vardır. Finlandiya çalışması sadece işsiz bireyleri hedef aldığından sonuçlarının genelleştirilebilir olması sınırlanmıştır. İki yıllık süre, uzun vadeli etkileri değerlendirmek için yeterli olmayabilir. Ayrıca mevcut sosyal güvenlik sisteminin varlığı Vatandaşlık Gelirinin tam etkisini izole etmeyi zorlaştırmaktadır.

Hindistan çalışması küçük ölçekli ve kısa sürelidir. Bu, sonuçların ülke genelinde uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Kontrol köylerinin yakınlığı nedeni ile olası yayılma etkilerini gözden kaçırılmış olma ihtimali mevcuttur.

Kenya çalışmasında müdahale kolları arasındaki karşılaştırmalar için örneklem büyüklüğü sınırlı olabilir.

Gelecekteki araştırmaların şu alanlara odaklanması tavsiye edebiliriz:

1. Farklı ödeme miktarları ve sürelerinin karşılaştırılması: Optimal Vatandaşlık Geliri miktarını ve ödeme sıklığını belirlemek için daha fazla araştırma gereklidir.
2. Vatandaşlık Gelirinin topluluk düzeyindeki etkilerinin daha detaylı incelenmesi: Vatandaşlık Gelirinin sadece bireyler ve haneler üzerindeki etkilerini değil, aynı zamanda topluluk dinamikleri ve yerel ekonomi üzerindeki etkilerini de anlamak önemlidir.
3. Vatandaşlık Gelirinin diğer sosyal politikalarla nasıl entegre edilebileceğinin araştırılması: Vatandaşlık Geliri mevcut sosyal güvenlik sistemleri, eğitim politikaları ve sağlık hizmetleri ile nasıl etkileşime girebileceği incelenmelidir.
4. Vatandaşlık Gelirinin finansmanı ve sürdürülebilirliği konusunda daha fazla çalışma yapılması: Vatandaşlık Gelirinin geniş çaplı uygulanması için finansal modeller ve sürdürülebilirlik stratejileri geliştirilmelidir. Özellikle devlet bütçelerinde Vatandaşlık Geliri için gerekli olan finansmanın nasıl yer alacağı, bu imkanların nasıl ortaya çıkarılabileceği konusunda detaylı çalışmalar yapılmalıdır. Aksi halde gerekli fizibilitenin sağlanması mümkün olmayacaktır.

Sonuç

Finlandiya, Hindistan ve Kenya'daki Vatandaşlık Geliri uygulamaları farklı yapılar ve ortamlarda farklı etkilere sahip olabileceğini göstermiştir. Yüksek gelirli ülkelerde refah ve yaşam kalitesini artırma potansiyeline sahipken, düşük ve orta gelirli ülkelerde daha geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal faydalar sağlayabileceği anlaşılmaktadır. Vatandaşlık Gelirinin psikolojik refah üzerindeki olumlu etkileri tüm bağlamlarda tutarlı bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar Vatandaşlık Gelirinin yoksulluğu azaltma, temel yaşam standartlarını iyileştirme ve sosyal adaleti teşvik etme potansiyeline sahip yenilikçi bir sosyal politika aracı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Vatandaşlık Gelirinin geniş çaplı uygulanması için daha fazla araştırma ve pilot çalışma gereklidir. Gelecekteki araştırmalar Vatandaşlık Gelirinin optimal uygulama modellerini ve diğer sosyal politikalarla entegrasyonunu incelemeye odaklanmalıdır. Özellikle nakit şeklinde, düzenli aralıklarla, bireysel olarak, şartsız ve herkese

yönelik olarak verilmesi idealize edilen Vatandaşlık Gelirinin tüm şartlarını yerine getiren büyük projelere ihtiyaç duyulmaktadır. Vatandaşlık Geliri geleneksel sosyal güvenlik sistemlerinin karşılaştığı zorlukları aşma potansiyeline sahip olsa da her ülkenin kendi sosyal, ekonomik ve politik ortamına uygun bir model geliştirmesi gerekecektir.

Bu sonuçlar, incelediğimiz teoriler ve konsensüsler bağlamında değerlendirildiğinde, Vatandaşlık Gelirinin farklı ekonomik düşünce okulları arasında bir köprü oluşturma potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Klasik liberalizmin bireysel özgürlük ve minimal devlet müdahalesi vurgusu, Vatandaşlık Gelirinin koşulsuz ve evrensel yapısıyla uyumludur. Öte yandan, Keynesyen teorinin talep yönetimi ve sosyal refah vurgusu, Vatandaşlık Gelirinin ekonomik istikrar ve sosyal güvenlik sağlama potansiyeliyle örtüşmektedir. Neo-Marksist perspektiften bakıldığında, Vatandaşlık Gelirinin sınıf eşitsizliklerini azaltma ve işçi sınıfının pazarlık gücünü artırma potansiyeli dikkat çekicidir.

Washington Konsensüsü'nün piyasa odaklı yaklaşımı ile Pekin Konsensüsü'nün devlet öncülüğündeki kalkınma modeli arasındaki tartışmada, Vatandaşlık Geliri üçüncü bir yol sunabilecektir. Bu yaklaşım piyasa dinamiklerini korurken aynı zamanda devletin sosyal koruma rolünü güçlendirebilir. Barselona Konsensüsü'nün vurguladığı kurumsal kalitenin iyileştirilmesi ve gelir dağılımına dikkat edilmesi gibi ilkeler, Vatandaşlık Geliri uygulamalarıyla desteklenebilir. Cornwall Konsensüsü'nün sürdürülebilirlik vurgusu ise, Vatandaşlık Gelirinin uzun vadeli etkilerinin dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Bu çalışma ile makalenin başında belirtilen araştırma sorularına cevaplar aşağıda özetlenmektedir:

1. Vatandaşlık Geliri farklı sosyoekonomik bağlamlarda (Finlandiya, Hindistan ve Kenya örneklerinde) yoksullukla mücadele, işsizlik, sağlık, gelir dağılımını iyileştirme ve sosyal refahı artırma gibi konularda ne ölçüde etkili bir araç olabilir?

Vatandaşlık Geliri farklı sosyoekonomik bağlamlarda yoksullukla mücadele, işsizlik, sağlık, gelir dağılımını iyileştirme ve sosyal refahı artırma konularında etkili bir araç olabilir. Finlandiya'da yapılan çalışmada, istihdam üzerindeki etkiler sınırlı kalsa da yaşam memnuniyeti ve refah üzerinde olumlu etkiler gözlemlenmiştir. Özellikle stres seviyelerinde azalma ve yaşam kalitesinde artış rapor edilmiştir. Hindistan'daki uygulama daha belirgin ekonomik etkiler göstermiştir. Varlık birikimi, tarımsal üretim ve küçük işletme faaliyetlerinde artış, borçlanmada azalma ve tasarruflarda artış gözlenmiştir. Ayrıca sağlık, beslenme, eğitim ve kadınların güçlenmesi alanlarında olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Kenya'da ise varlık birikiminde, aylık harcamalarda, tarımsal ve tarım dışı iş gelirlerinde artış görülmüştür. Yaşam memnuniyeti artmış, stres ve depresyon seviyeleri azalmıştır. Gıda güvenliği iyileşmiş ve eğitim harcamaları artmıştır. Bu sonuçlar Vatandaşlık Gelirinin özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde daha geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal faydalar sağladığını, yüksek gelirli ülkelerde ise refah ve yaşam kalitesini artırma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

2. Vatandaşlık Gelirinin teorik arka planı nedir ve farklı ekonomik düşünce okulları (klasik liberalizm, neoliberalizm, Keynesyen teori, merkezi planlama ve neo-Marksizm) bu kavrama nasıl yaklaşmaktadır?

Vatandaşlık Gelirinin teorik arka planı çeşitli ekonomik düşünce okulları tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Klasik liberalizm devletin servet dağılımında yer almasını ahlaki

açıdan uygun ve bazen gerekli görmekte, Vatandaşlık Gelirini devlet müdahalesini ve bürokrasiyi azaltma potansiyeli nedeniyle desteklemektedir. Neoliberalizm, özellikle Milton Friedman'ın çalışmalarında, Vatandaşlık Gelirinin kuzeni olarak değerlendirilen Negatif Gelir Vergisi'ni savunmuştur, ancak mevcut sosyal programların yerine geçmesi şartıyla desteklemektedir. Keynesyen teori, Vatandaşlık Gelirini talep yönetimi ve sosyal refah vurgusuyla uyumlu görmekte, ekonomik istikrar ve sosyal güvenlik sağlama potansiyeli nedeniyle desteklemektedir. Merkezi planlama ve Marksist teoride Vatandaşlık Gelirine farklı yaklaşımlar vardır. Bazı görüşler komünizme geçişte yardımcı olabileceğini savunurken, diğerleri yabancılaşmış emeği ortadan kaldırmayacağı için eleştirmektedir. Neo-Marksizm ise Vatandaşlık Gelirinin sınıf eşitsizliklerini azaltma potansiyeli olduğunu kabul etmekle birlikte, işçi sınıfının sömürsünü tamamen ortadan kaldırmayacağı için eleştirel yaklaşmaktadır.

3. Finlandiya, Hindistan ve Kenya'daki Vatandaşlık Geliri uygulamalarının sonuçları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Benzerlikler açısından, her üç ülkede de psikolojik refah ve yaşam memnuniyetinde artış gözlenmiştir. Stres seviyelerinde azalma ortak bir bulgudur. Farklılıklar açısından ise, ekonomik etkiler Finlandiya'da sınırlı kalırken, Hindistan ve Kenya'da daha belirgin olmuştur. Gelirler ve varlıklarda Hindistan ve Kenya'da artış görülmüştür. İstihdam etkileri Finlandiya'da önemli bir değişiklik göstermezken, Hindistan ve Kenya'da tarımsal üretim ve küçük işletme faaliyetlerinde artış görülmüştür. Sağlık ve beslenme etkileri Hindistan ve Kenya'da önemli iyileşmeler gösterirken, Finlandiya'da bu etkiler belirgin değildir. Eğitim etkileri açısından, Hindistan ve Kenya'da okula kayıt ve devam oranlarında artış gözlenirken, Finlandiya'da bu konu detaylı incelenmemiştir. Genel olarak Vatandaşlık Gelirinin düşük ve orta gelirli ülkelerde daha geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal faydalar sağladığı, yüksek gelirli ülkelerde ise refah ve yaşam kalitesini artırma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak Vatandaşlık Geliri 21. yüzyılın karmaşık sosyo-ekonomik sorunlarına yenilikçi bir çözüm sunma potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin gerçekleştirilmesi, farklı teorik yaklaşımların sentezini, titiz ampirik araştırmaları ve ülkelerin özgün koşullarına uyarlanmış politika tasarımlarını gerektirecektir. Gelecekteki çalışmalar Vatandaşlık Gelirinin uzun vadeli etkilerini, finansal sürdürülebilirliğini ve mevcut sosyo-ekonomik sistemlerle entegrasyonunu daha derinlemesine incelemelidir. Bu şekilde Vatandaşlık Geliri, gelecekteki sosyal politika tartışmalarında ve uygulamalarında merkezi bir rol oynama potansiyeline sahip olacaktır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. (2020). Robots and jobs: Evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy*, 128 (6).
- Beck, S. (2015). Anni-Maria Pulkki-Brännström & Miguel San Sebastián Basic income – healthy outcome? Effects on health of an Indian basic income pilot project: a cluster randomised trial. *Journal of Development Effectiveness*, 7(1), 111-126.
- Bidadanure, J. U. (2019). The Political Theory of Universal Basic Income. *The Annual Review of Political Science*, 22, 481-501.
- Davala, S. (2019). Exploring the Basic Income Guarantee. In M. Torrey (Ed.), *The Palgrave International Handbook of Basic Income*. Palgrave Macmillan.

- Dawes, S. (2018). Liberalism and Neoliberalism. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. Hal Open Science.
- Engels, F. (1844). Outlines of a Critique of Political Economy. *German-French Annals*. (Original work published 1843)
- Gilpin, R. (1987). *The Political Economy of International Relations*. Princeton University Press.
- Hardin, R. (1999). *Liberalism, Constitutionalism and Democracy*. Oxford University Press.
- Harris, N. (2023). Critical Theory and Universal Basic Income. *Critical Sociology*, 49 (7-8), 1141-1156.
- Hobbes, T. (1909). *Leviathan*. Oxford University Press. (Original work published 1651)
- Houshofer, J. (2016). The Short Term Impact of Unconditional Cash Transfers to the Poor: Experimental Evidence from Kenya. *The Quarterly Journal of Economics*, 1973-2042.
- Houshofer, J. (2018). The Long Term Impact of Unconditional Cash Transfers: Experimental Evidence from Kenya. Princeton University and Busara Center for Behavioral Economics.
- Kandiyalı, J. (2022). Marx, Communism, and Basic Income. *Social Theory and Practice*, 48(4), 647-664.
- Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., & Ylikännö, M. (Eds.). (2019). *The Basic Income Experiment 2017-2018 in Finland. Preliminary results*. Ministry of Social Affairs and Health.
- Keynes, J. M. (2002). *The Economic Consequences of the Peace*. (Original work published 1919)
- Kleiner, D. (2018). Universal Basic Income is a neoliberal plot to make you poorer. In G. Lovink, I. Gloerich, & P. De Vries (Eds.), *MoneyLab Reader 2: Overcoming the Hype*. Institute of Network Cultures.
- Locke, J. (1823). Two Treaties of Government. In *The Works of John Locke* (Vol. 5). Thomas Tegg.
- Mill, J. S. (2017). *On Liberty*. (Original work published 1859)
- Moseykin, Yu. N. (2022). Latin America: From the "Washington" to the "Cornwall consensus". *Vestnik RUDN. International Relations*, 22 (3).
- Newmann, W. W. (2016). A Brief Introduction to Theories of International Political Economy. *Genocide Studies International*, 10 (1), 7-26.
- Nugroho, W. S. (2018). Role of the State and Welfare State: From Commons, Keynes to Esping-Andersen. *Jurnal Ekonomi & Studi Pembangunan*, 19 (2), 101-115.
- Ramo, J. C. (2004). *The Beijing Consensus: Notes on the New Physics of Chinese Power*. The Foreign Policy Center.
- Risager, B. S. (2016). Neoliberalism is a Political Project. *Jacobin*.

- Sculos, B. W. (2019). Changing Lives and Minds: Progress, Strategy, and Universal Basic Income. *New Political Science*, 41 (2), 234-247.
- Serra, N., & Stiglitz, J. A. (Eds.). (2008). *The Washington Consensus Reconsidered*. Oxford University Press.
- Smith, A. (2005). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. The Electronic Classics Series. (Original work published 1779)
- Therborn, G. (1986). Karl Marx Returning: The Welfare State and Neo-Marxist, Corporatist and Statist Theories. *International Political Science Review*, 7 (2), 131-164.
- Van Parijs, P. (2017). *Basic income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*. Harvard University Press.
- Zwolinsky, M. (2011). Classical Liberalism and the Basic Income. *Basic Income Studies: An International Journal of Basic Income Research*, 6 (2).

Extended Abstract

This article examines Universal Basic Income (UBI) implementations through case studies from Finland, India, and Kenya, representing different levels of economic development. The study aims to answer the following research questions:

1. To what extent can UBI be an effective tool in different socioeconomic contexts (as exemplified by Finland, India, and Kenya) for combating poverty, unemployment, improving health, income distribution, and increasing social welfare?
2. What is the theoretical background of UBI, and how do different schools of economic thought (classical liberalism, neoliberalism, Keynesian theory, central planning, and neo-Marxism) approach this concept?
3. What are the similarities and differences between the results of UBI applications in Finland, India, and Kenya?

The theoretical background of UBI draws from various economic and political schools of thought. Classical liberalism supports UBI for its potential to reduce state intervention and bureaucracy. Neoliberal perspectives, like Milton Friedman's 'negative income tax' view UBI as a potential replacement for existing social programs. Keynesian economics sees UBI as a solution to unemployment issues that economic growth alone cannot solve. Marxist and Neo-Marxist perspectives on UBI vary, with some viewing it as a way to free workers from labor exploitation, while others see it as insufficient to solve capitalism's problems.

The article analyzes UBI in the context of various economic consensuses. The Washington Consensus, with its market-oriented approach, contrasts with the Beijing Consensus's state-led development model. The Barcelona Consensus emphasizes institutional quality improvement and income distribution, while the Cornwall Consensus focuses on sustainability.

The study examines UBI implementations in Finland, India, and Kenya:

Finland's experiment (2017-2018) provided 2,000 unemployed individuals with monthly payments of 560 euros. Results showed limited effects on employment but significant improvements in well-being and life satisfaction.

India's pilot project (2011-2012) in Madhya Pradesh provided monthly payments to 2,034 households. The study reported significant increases in asset accumulation, agricultural production, and small business activities. Improvements in health, nutrition, and education were also observed.

Kenya's study, conducted by Give Directly, tested various payment structures. Results showed substantial increases in asset holdings, monthly expenditures, and improvements in psychological well-being.

Comparative analysis of these studies reveals:

1. Economic effects varied significantly. Finland saw limited impact on employment and income, while India and Kenya observed substantial increases in asset accumulation and expenditures.
2. Positive effects on well-being and psychological health were consistent across all three studies, suggesting a universal benefit of UBI.
3. Health and nutrition improvements were more pronounced in India and Kenya, likely due to lower initial standards compared to Finland.
4. Gender effects were notable in India and Kenya, with UBI contributing to women's empowerment. This aspect was not extensively studied in Finland.
5. Educational effects, including increased school enrolment and reduced child labour, were observed in India and Kenya but not examined in detail in Finland.

These findings suggest that UBI can play different roles in various contexts. In high-income countries, it may primarily enhance welfare and quality of life. In low and middle-income countries, it can provide broader economic and social benefits.

The study highlights several policy implications:

1. UBI can be an alternative to existing social security systems, potentially reducing bureaucratic complexity.
2. In low and middle-income countries, UBI shows strong potential for poverty reduction and improving basic living standards.
3. The positive psychological effects of UBI suggest that social policies should consider both material and psychological needs.
4. UBI can be part of policies promoting gender equality, particularly in low and middle-income countries.

The study acknowledges limitations in each case study. The Finland study targeted only unemployed individuals, limiting its generalizability. The India study was small-scale and short-term, while the Kenya study may have had limited sample sizes for comparisons between intervention arms.

Future research should focus on comparing different payment amounts and durations, examining community-level effects, investigating integration with other social policies, and studying the financing and sustainability of large-scale implementations.

In conclusion, UBI demonstrates potential as an innovative social policy tool for reducing poverty, improving basic living standards, and promoting social justice. However, more research and pilot studies are needed for large-scale implementation. While UBI has the potential to overcome challenges faced by traditional social security systems, each country will need to develop a model suited to its own social, economic, and political environment. The future of UBI will require a synthesis of different theoretical approaches, rigorous empirical research, and policy designs adapted to countries' unique conditions.